

TRŽIŠTE OSIGURANJA ADRIA REGIJE U 2023. GODINI – TRENDOVI I KORELACIJA SA MAKROEKONOMSKIM OKRUŽENJEM

Sažetak

Uprkos geografskoj i historijskoj povezanosti zemalja ADRIA regije (Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske, Sjeverne Makedonije, Slovenije i Srbije), razlike u dostignutom nivou njihovog ekonomskog razvoja, ali i zaostatak za razvijenim ekonomijama, iz godine u godinu postaju sve veće. To najbolje pokazuje komparativna analiza makroekonomskog okruženja ovih zemalja, koja je izvršena u radu. Slično tome, na osnovu izvršene komparativne analize sektora osiguranja u ovim zemljama mogu se uočiti značajne međusobne razlike i veliki zaostatak u odnosu na razvijena tržišta Evrope, koji je povezan i sa dostignutim stepenom integracije ovih zemalja u Evropsku uniju. Podaci koji su korišteni za analizu, prikupljeni su iz službenih izvještaja objavljenih od strane statističkih zavoda, centralnih banaka, nadzornih institucija za sektor osiguranja i udruženja osiguravajućih društava pojedinih zemalja. Vremenske serije koje se odnose na najznačajnije makroekonomske pokazatelje i pokazatelje razvoja sektora osiguranja obuhvataju period od 2007. godine, neposredno prije velike ekonomske krize, čime se može uočiti specifična dinamika razvoja.

Ključne riječi: ADRIA regija, makroekonomsko okruženje, sektor osiguranja, komparativna analiza

Summary

Despite the geographical and historical interconnections among the countries comprising the ADRIA region (Bosnia and Herzegovina, Montenegro, Croatia, North Macedonia, Slovenia, and Serbia), the differences in the achieved level of their economic development, as well as the leg behind developed economies, are increasing year by year. This is best demonstrated by the comparative analysis of the macroeconomic environment of these countries, which was carried out in the paper. Similarly, on the basis of a comparative analysis of the insurance

* Ekonomski fakultet Univerziteta u Tuzli, Urfeta Vejzagića 8, Tuzla, Bosna i Hercegovina.

sector in these countries, significant mutual differences and a large lag in relation to the developed markets of Europe can be observed, which is also related to the achieved degree of integration of these countries into the European Union. The empirical data used for this analysis were systematically sourced from official publications issued by governmental statistical bodies, central banking authorities, regulatory bodies supervising the insurance sector, and respective associations of insurance companies within each country. The time series related to the most significant macroeconomic indicators and indicators of the development of the insurance sector cover the period from 2007, immediately preceding the great economic crisis, which allows us to observe specific dynamics of development.

Keywords: ADRIA region, macroeconomic environment, insurance sector, comparative analysis

Uvod

Najnoviji podaci preuzeti iz objavljenih izvještaja relevantnih institucija pojedinih zemalja ADRIA regije omogućavaju da se komparativnom analizom prepoznaju određene zakonitosti u kretanju sektora osiguranja regije, kao i njegovoj povezanosti sa općim makroekonomskim kretanjima u regiji. Komparacija sa razvijenim tržištima pomaže da se prepoznaju ključni nedostaci i mogući pravci budućeg razvoja tržišta.

Prvi dio rada fokusiran je na pregled kretanja općih makroekonomskih pokazatelja za regiju, pomoću kojeg se mogu uočiti efekti recentnih kriza, kao i razlike između pojedinih zemalja regije. Pregled osnovnih pokazatelja razvoja sektora osiguranja u zemljama regije prikazan je u drugom dijelu rada, gdje se jasno uočava da su sva tržišta u 2023. godini nastavila da rastu kao i prethodnih godina. Izvršena je i komparacija sa zemljama članicama Insurance Europe i regije Srednjoistočne Evrope, poređenje sa rezultatima ostvarenim u bankarskom sektoru regije i utvrđena je korelacija sa kretanjima u makroekonomskom okruženju i procesom evropskih integracija. Treći i četvrti dio rada posvećen je detaljnom pregledu sektora osiguranja regije u 2023. godini po različitim segmentima poslovanja, kao i prema strukturi premije i vlasničkoj strukturi.

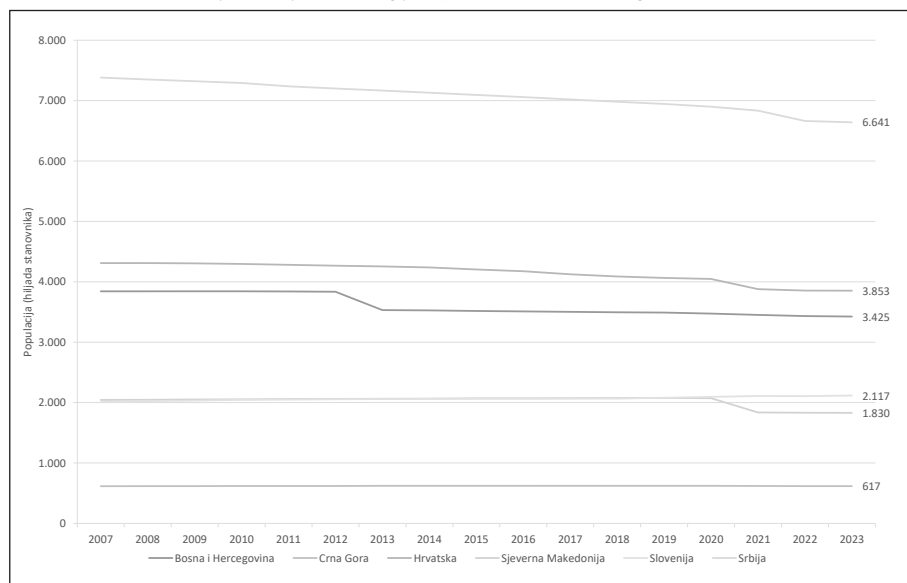
1. Makroekonomsko okruženje regije – trendovi i posljedice globalnih kriza

Pregled ključnih makroekonomskih pokazatelja zemalja regije omogućava da se pitanje razvoja tržišta osiguranja pozicionira u širi kontekst globalnih ekonomskih kretanja i posljedica nedavnih kriza, prvo one izazvane pandemijom, a nakon toga i krize izazvane ratom u Ukrajini. Komparativna analiza makroekonomskih pokazatelja u periodu 2007-2023. godina daje uvid u

trendove od početka velike ekonomske krize, a poseban akcenat stavljen je na zapažene promjene u makroekonomskom okruženju u 2023. u odnosu na prethodnu godinu.

Na Slici 1, koja prikazuje kretanje ukupnog stanovništva za svaku zemlju, može se uočiti kontinuitet smanjenja broja stanovnika (depopulacije) u svim zemljama obuhvaćenim istraživanjem, izuzev Slovenije koja ima trend blagog rasta broja stanovnika.

Slika 1. Ukupna populacija zemalja ADRIA regije u periodu 2007. – 2023. godine

Ukupan broj stanovnika regije u 2023. godini iznosio je 18,5 miliona i iznosio je 4,1% populacije 27 zemalja Evropske unije, koja je dostigla 448,4 miliona.¹

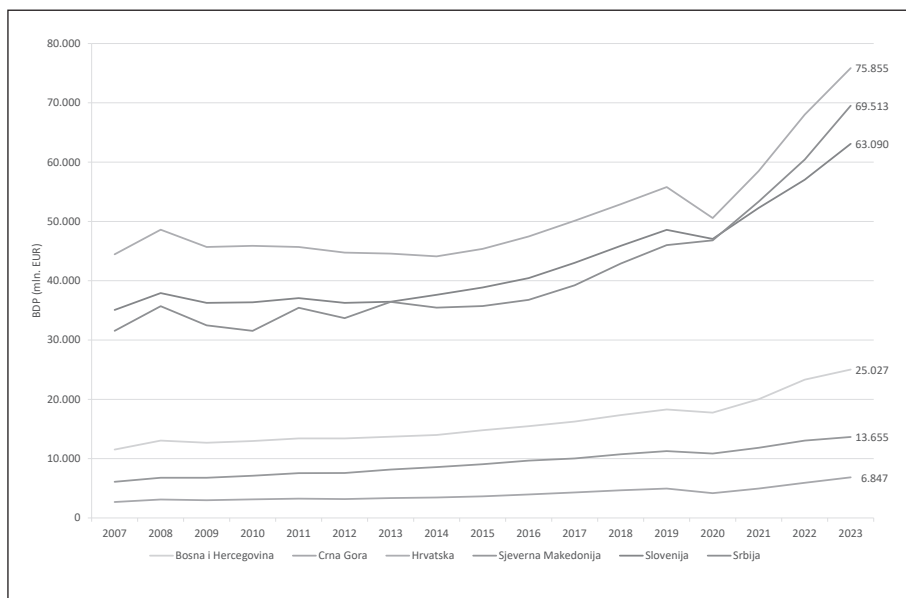
Ukupna populacija regije smanjena je za 8,5% (1,7 miliona) u odnosu na 2007. godinu, a za 0,15% (27,2 hiljade) u odnosu na 2022. godinu. Postoji širok spektar argumenata kojima bi se mogao objasniti tekući trend depopulacije u regionu, kao što su: demografsko starenje, postojanje visoke stope nezaposlenosti, korupcija, migracije u zapadnoevropske zemlje, itd.

Kada je u pitanju ukupni BDP, on je u 2023. godini iznosio 254,0 milijardi EUR. To je tek 1,5% od BDP Evropske unije koji je u 2023. godini iznosio

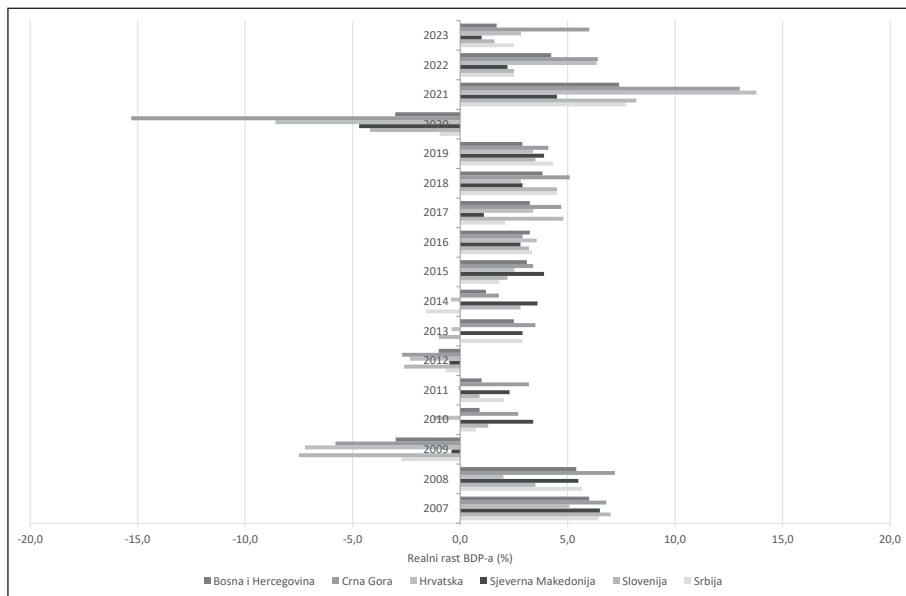
1 Podaci za Evropsku uniju preuzeti su iz baze podataka Eurostat (<https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, pristupljeno: 9. 4. 2024.).

16.962,4 milijardi EUR. Grafički prikazi kretanja BDP i realnog rasta BDP za period 2007-2023. godina prezentirani su na slikama 2 i 3.

Slika 2. Ukupni BDP zemalja ADRIA regije u periodu 2007. – 2023. godine

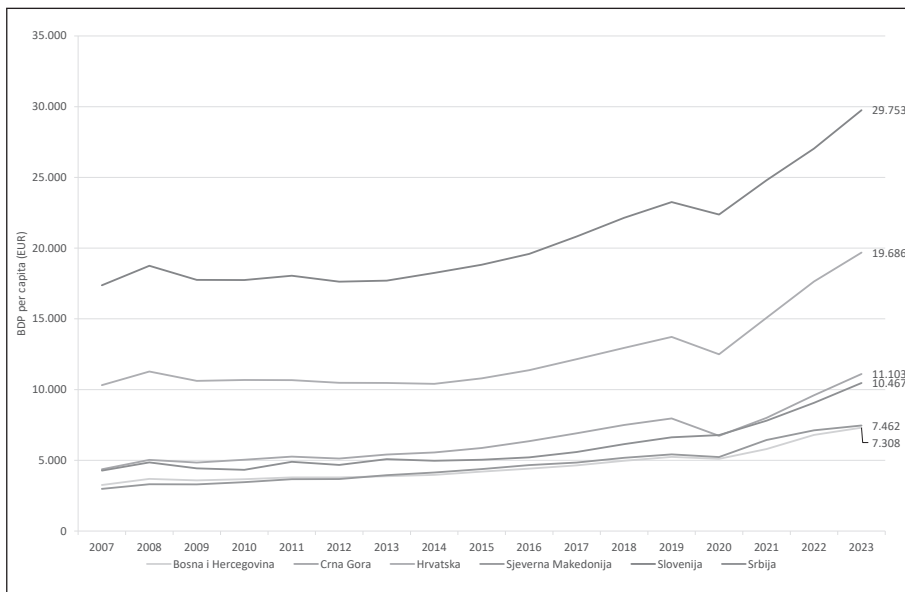

Slika 3. Realni rast BDP zemalja regije u periodu 2007. – 2023. godine

BDP po stanovniku u regiji 2023. godine iznosio je 13.742 EUR i daleko je ispod prosjeka Evropske unije od 37.610 EUR (2,7 puta manji od prosjeka Evropske unije). Ipak, BDP po stanovniku u regiji povećan je za 11,7% (1.437 EUR) u 2023. u odnosu na prethodnu godinu. Slovenija ima najveći BDP po stanovniku koji je dostigao 79,1% prosjeka Evropske unije u 2023. godini, a sve ostale zemlje regije imaju BDP po stanovniku ispod 20.000 EUR.

Slika 4. BDP po stanovniku zemalja regije u periodu 2007. – 2023. godine

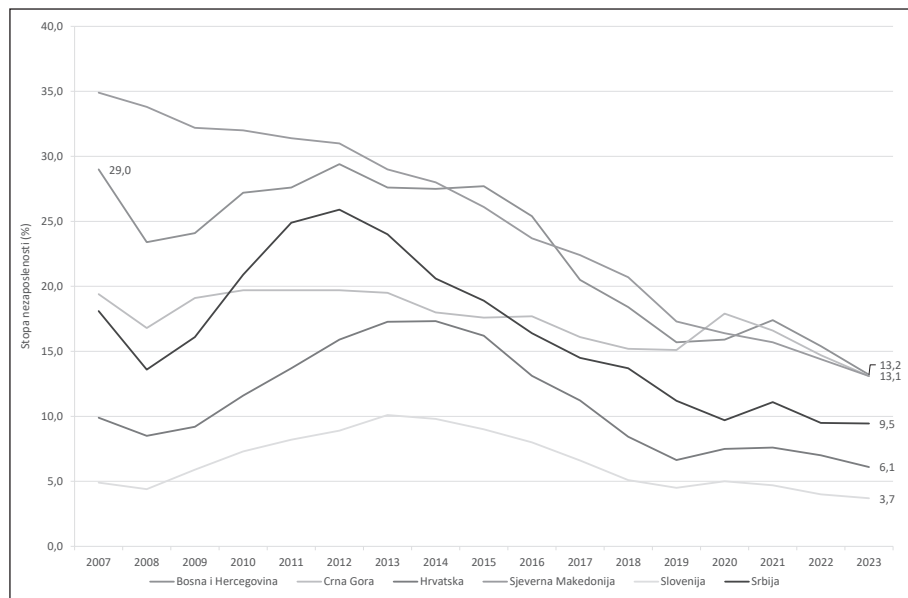
Očigledno je da postoje velike razlike među zemljama regije u pogledu nivoa njihovog ekonomskog razvoja. Još uvijek postoje mnoge strukturne reforme koje se odnose na poslovnu klimu i upravljanje koje treba provesti, kao što su: unapređenje pravnog okvira (vladavina prava), smanjenje neformalne (sive) ekonomije i eliminacija korupcije, unapređenje korporativnog upravljanja u javnim preduzećima, poboljšanje uslova i uklanjanje barijera za trgovinu, tranzicija energetskog sektora ka obnovljivim izvorima, itd.² Većina stranih direktnih investicija u regionu rezultat je međuregionalne saradnje, dok ostali investitori dolaze iz Evropske unije, Kine, Bliskog istoka i Ruske Federacije. Iz međuregionalne perspektive, najveći investitor u regiji je Slovenija. Strani investitori su uglavnom zainteresovani za energetski i finansijski sektor, ali

2 Irwin-Hunt, A. *Western Balkans register record greenfield FDI*, FDI Intelligence, 12. 8. 2019. Preuzeto sa: <https://www.fdiintelligence.com/article/75263>, pristupljeno: 3. 5. 2024.

sve je veći interes i za prerađivačku industriju, kao što su automobilska industrija, proizvodnja organske hrane i pića, kao i infrastruktura, turizam itd.

Zemlje regije suočavaju se i sa visokom stopom nezaposlenosti, kao što je prikazano na Slici 5.

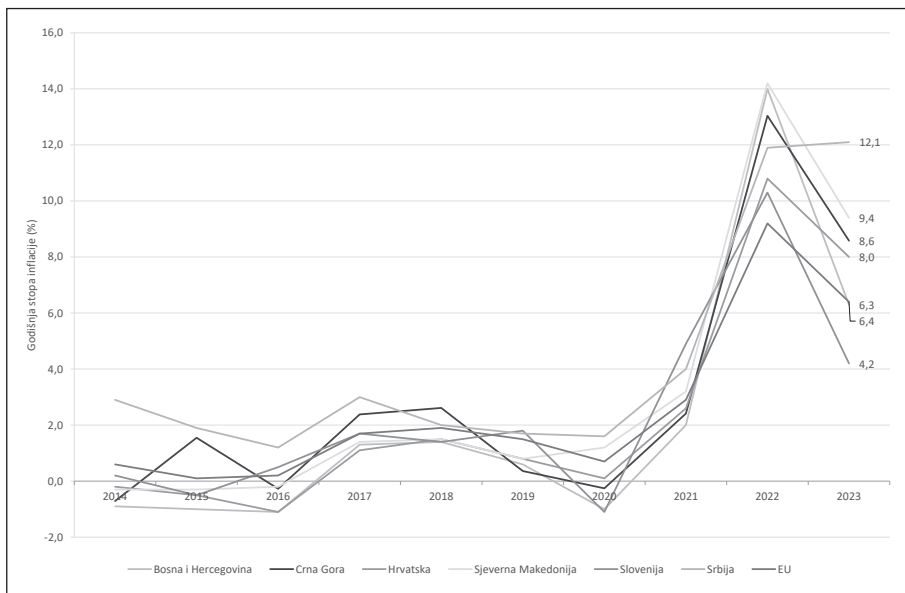
Slika 5. Stopa nezaposlenosti u zemljama regije u periodu 2007. – 2023. godine

Iako je prisutan trend opadanja stope nezaposlenosti u posljednjih nekoliko godina u svim zemljama regije, poseban problem predstavlja visoka stopa nezaposlenosti mladih. Stoga, trend migracije mladog, nezaposlenog i dobro obrazovanog stanovništva u Evropsku uniju postaje sve očigledniji i, posljedično, postaje velika prijetnja za zemlje regije u budućnosti kako se otvara tržište rada Evropske unije. Također, učešće radno sposobnog stanovništva se smanjuje kao rezultat nepovoljnih demografskih kretanja, pa stoga mnoge zemlje regije imaju nepovoljan odnos između broja zaposlenih i penzionisanih lica, što stvara dodatne poteškoće njihovim sistemima socijalnog penzionog i zdravstvenog osiguranja.

Svakako najveći problem za ekonomije regije u posljednjih par godina predstavlja inflacija. Kao što je ilustrovano na Slici 6, prosječne godišnje stope inflacije u zemljama regije, nakon ekstremne 2022. godine, nešto su niže u 2023. godini. Izuzetak je Srbija u kojoj je stopa rasla i u 2023. godini (12,1%).

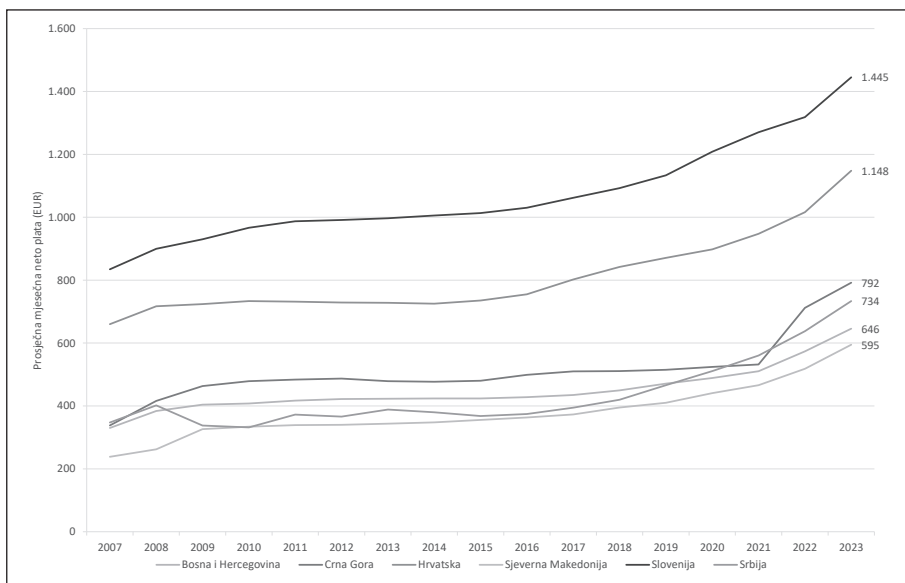
Slika 6. Prosječna godišnja stopa inflacije zemalja regije u periodu 2014. – 2023. godine

Najniža stopa inflacije zabilježena je u Sloveniji od 4,2%, a najviša u Srbiji od 12,1%.

Slika 7 pokazuje kretanje prosječne mjesečne neto plate za pojedine zemlje regije od 2007. do 2023. godine.

Slika 7. Prosječna mjesečna neto plata zemalja regije u periodu 2007. – 2023. godine

U 2023. godini najveća prosječna mjesečna neto plata zabilježena je u Sloveniji od 1.445 EUR, a slijedi je Hrvatska sa 1.148 EUR. U ostalim zemljama prosječna mjesečna plata značajno je niža od 1.000 EUR. Ipak, sve zemlje regije su u 2023. zabilježile značajno povećanje prosječne mjesečne neto plate u odnosu na prethodne godine.

2. Trendovi na tržištu osiguranja regije

Po pitanju regulatornog i institucionalnog okvira, ADRIA regija nije imala nekih značajnih promjena u 2023. godini, osim što je u Sloveniji i Hrvatskoj počela puna implementacija MSFI 17. Ostale zemlje su prolongirale implementaciju ovog standarda, kao i okvira Solventnost II, dok je liberalizacija njihovih tržišta osiguranja od automobilske odgovornosti u različitim fazama implementacije. Nije bilo promjena ni po pitanju nadzora sektora, odnosno zadržani su raniji modeli supervizije tržišta.

Sektor osiguranja u zemljama regije i u 2023. godini pokazao je visok stepen otpornosti na postojeća globalna ekonomska kretanja i može se konstatovati da su sva tržišta nastavila da rastu kao i prethodnih godina. Međutim, komparativna analiza tržišta osiguranja u zemljama ADRIA regije i poređenje sa podacima za zemlje članice Insurance Europe (IE) i cijelu regiju Srednjoistočne Evrope (CEE), otkriva raznolikost prema različitim kriterijima.³ Posljednji objavljeni podaci za IE⁴ odnose se na 2020. godinu, a za CEE⁵ za 2022. i oni su korišteni za komparativnu analizu. Prilikom analize podataka treba uzeti u obzir i to da podaci za IE uključuju i tržište Slovenije i Hrvatske, a podaci za CEE i sve zemlje ADRIA regije.

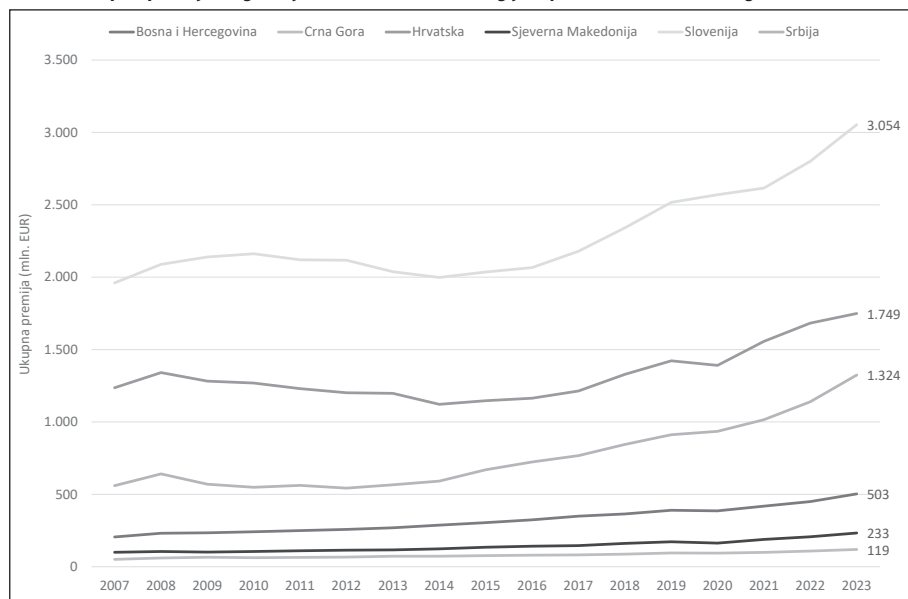
U 2023. godini tržište osiguranja ADRIA regije ostvarilo je najveći rast nakon 2007. godine. Ukupna premija osiguranja zemalja regije u 2023. godini iznosila je 6.983,0 miliona EUR i porasla je za 9,3% u odnosu na prethodnu godinu. Poređenja radi, ukupna premija osiguranja članica IE u 2020. godini iznosila je 1.263,8 milijardi EUR što je 180 puta više od premije zemalja regije u 2023. godini. U odnosu na CEE, koja je u 2022. godini imala 43.890,1 miliona EUR premije, premija ADRIA regije u 2023. godini bila je 6,3 puta manja. Jasno je da ovi podaci pokazuju ogroman zastatak regije za razvijenim dijelom Evrope.

3 Za analizu su korišteni podaci iz službenih izvještaja relevantnih institucija za svako pojedinačno tržište osiguranja (institucija za superviziju sektora ili udruženja osiguravatelja). Izuzetak je jedino tržište Srbije za koje Narodna banka Srbije u vrijeme izrade analize nije bila objavila službene podatke za 2023. godinu, pa su korišteni podaci preuzeti iz izvještaja koji je objavila Privredna komora Srbije. Za tržište Hrvatske korišteni su preliminarni mjesečni podaci koje je Hrvatska agencija za nadzor finansijskih usluga objavila za decembar 2023. godine.

4 Insurance Europe, 2021, European insurance key facts, 2020 data.

5 XPRIMM Insurance Publications, 2023, Insurance report, Full Year 2022.

Slika 8. Ukupna premija osiguranja na tržištima ADRIA regije u periodu 2007. – 2023. godine

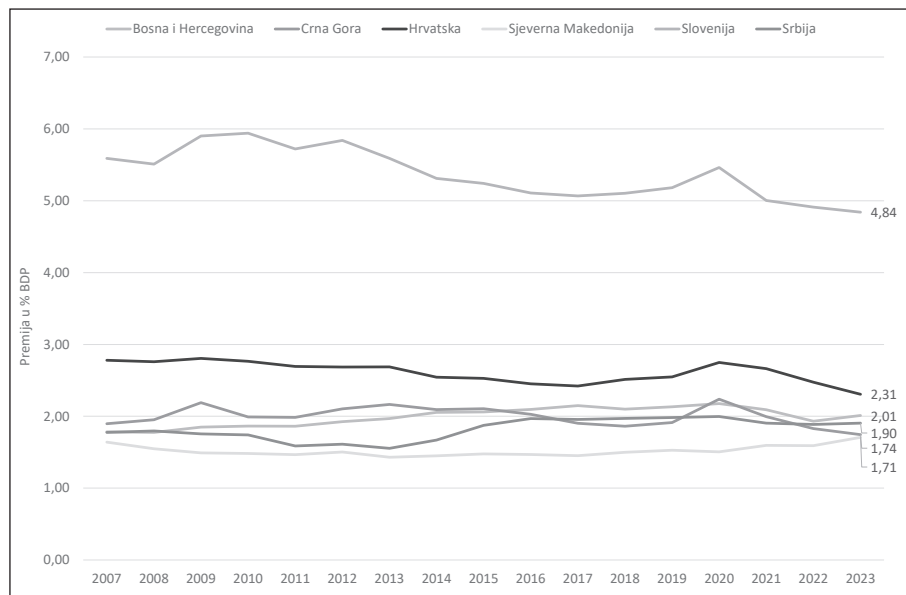
Slika 9 pokazuje trendove u penetraciji osiguranja, a Slika 10 odnosi se na gustinu osiguranja za pojedine zemlje regije. Prosječna penetracija osiguranja za regiju je neznatno smanjena sa nivoa od 2,81%, koliko je zabilježeno u 2022. godini, na nivo od 2,75% u 2023. godini. Gustina osiguranja u regiji porasla je sa 345 EUR iz 2022. godine na 378 EUR u 2023. godini. Tržište IE u 2020. godini imalo je penetraciju osiguranja od 7,4% (2,7 puta veća nego u ADRIA regiji), a gustina osiguranja iznosila je 2.094,0 EUR (5,5 puta veća nego u ADRIA regiji). Penetracija osiguranja na tržištu CEE u 2020. godini bila je manja nego u ADRIA regiji i iznosila je 2,2%, kao i gustina osiguranja koja je iznosila 369,4 EUR.

Najveći nivo penetracije osiguranja očekivano je zabilježen u Sloveniji (4,8%), a penetracija osiguranja u drugim zemljama regije kretala se od 1,7 u Sjevernoj Makedoniji do 2,3% u Hrvatskoj.

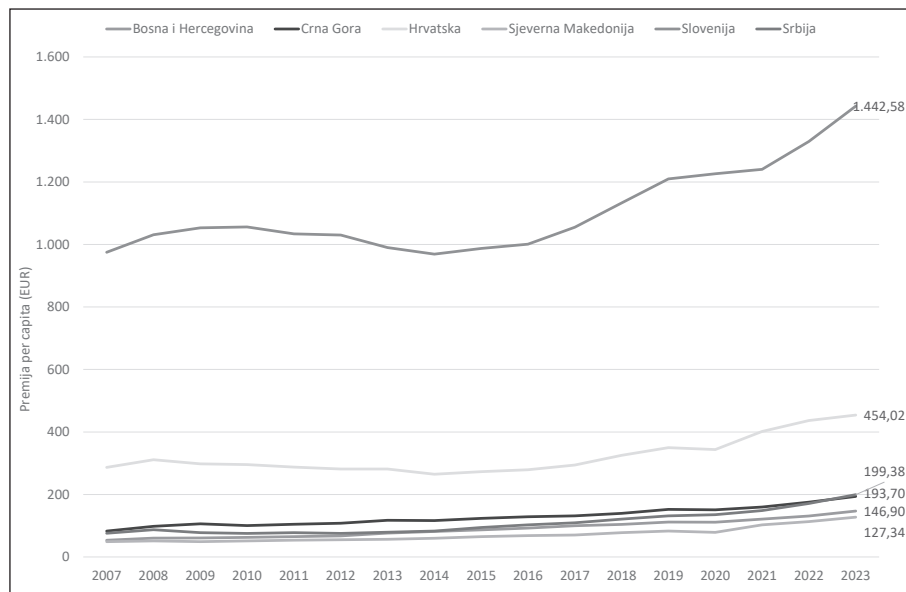
Slično penetraciji, i najveći nivo gustine osiguranja je zabilježen u Sloveniji (1.443 EUR), zatim u Hrvatskoj 454 EUR, a u ostalim zemljama gustina osiguranja ne prelazi 200 EUR.

Kada je u pitanju struktura premije osiguranja, prosječno učešće životnih osiguranja u ukupnoj premiji regije u 2023. godini iznosilo je 22,6%, i smanjeno je u odnosu na 2022. godinu kada je bilo 24,2%. Prosječno učešće životnih osiguranja u ukupnoj premiji na tržištu zemalja članica IE u 2020. godini iznosilo je 52,9%, a u zemljama CEE u 2022. godini bilo je 27,9%.

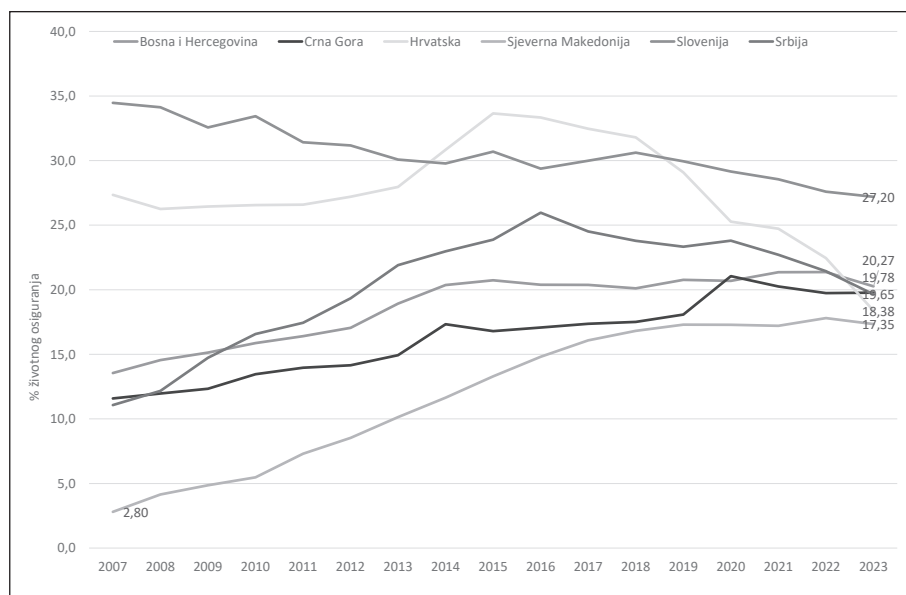
Slika 9. Penetracija osiguranja na tržištu ADRIA regije u periodu 2007. – 2023. godine

Slika 10. Gustina osiguranja na tržištu ADRIA regije u periodu 2007. – 2023. godine

Slika 11. Učešće životnog osiguranja u ukupnoj premiji tržišta ADRIA regije u periodu 2007. – 2023. godine

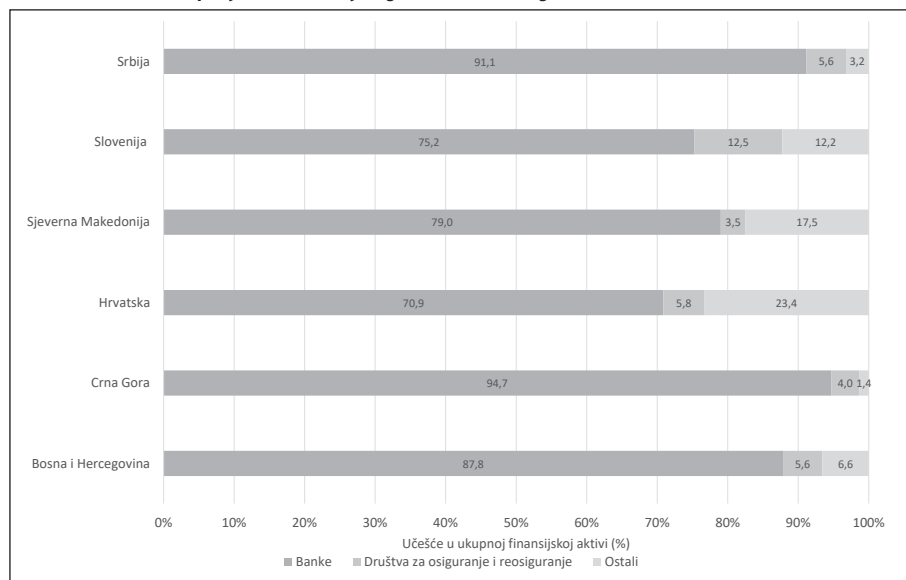

Slika 11 pokazuje da je najveće učešće životnih osiguranja u 2023. godini zabilježeno u Sloveniji (27,2%), a najmanje u Sjevernoj Makedoniji (17,3%).

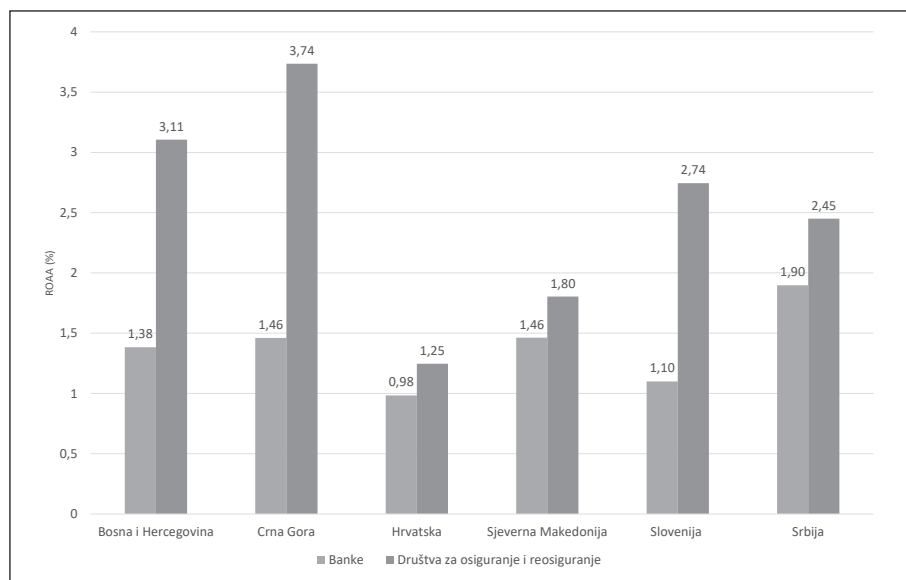
Sektorom finansijskih usluga u zemljama regije dominiraju komercijalne banke koje već duži vremenski period igraju ključnu ulogu u ekonomskoj stabilnosti i razvoju ovih zemalja. Bankocentričnost sektora finansijskih usluga najbolje se može vidjeti na Slici 12 na kojoj su prezentirani podaci o učešću pojedinih finansijskih institucija u ukupnoj finansijskoj aktivi za u 2022. godini.⁶ Ukupna aktiva sektora iznosila je 268,2 milijarde EUR, pri čemu je učešće bankarskog sektora 78,2%, a sektora osiguranja 7,2% (19,4 milijarde EUR). S druge strane, na Slici 13 prikazana je profitabilnost kao stopa prinosa na prosječnu aktivu (ROAA) i ona je za sektor osiguranja je u 2022. godini bila značajno veća u odnosu na banke. Naime, sektor osiguranja ostvario je ROAA od 2,24%, dok su banke ostvarile stopu od 1,29%. Ukupna dobit sektora osiguranja iznosila je 445,9 miliona EUR, a banaka 2.595,2 miliona EUR.

⁶ Podaci za 2023. godinu u vrijeme pisanja rada nisu bili dostupni.

Slika 12. Učešće u ukupnoj aktivni finansijskog sektora u 2022. godini

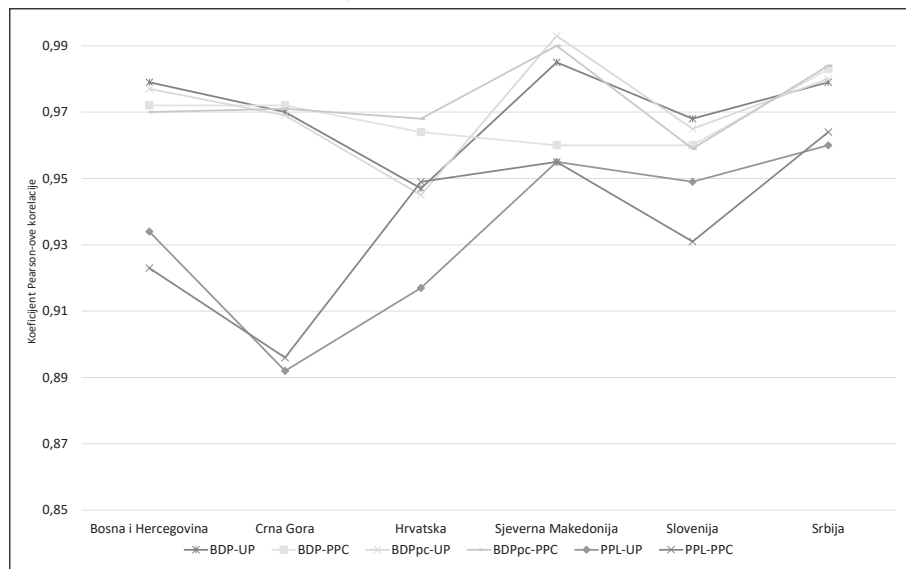
Slika 13. Stope prinosa na prosječnu aktivnu u 2022. godini

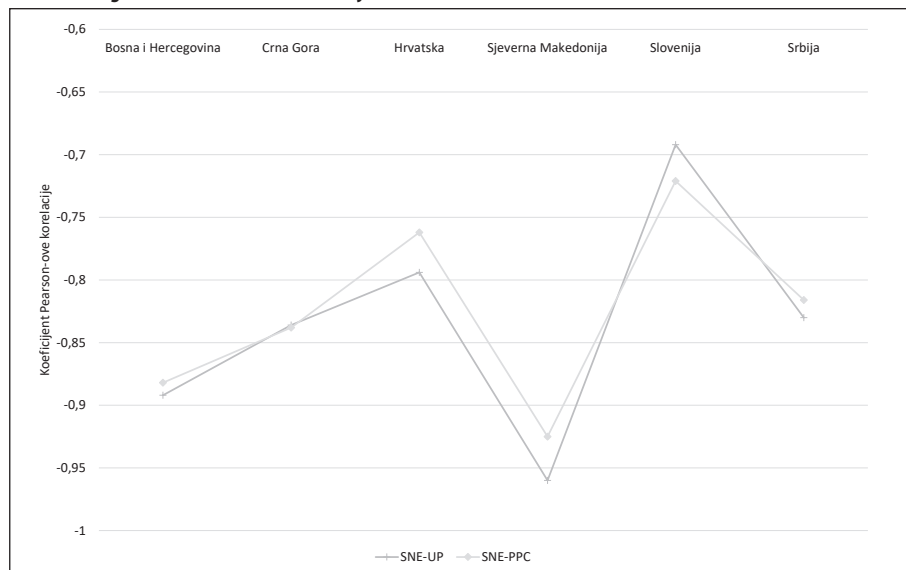
Povezanost razvoja tržišta osiguranja regije i makroekonomskog okruženja možemo posmatrati kroz izračunate koeficijente Pearson-ove korelacije za različite parametre tokom posmatranog perioda. Ono što je statistički veoma

značajno je odnos između promjena: BDP i ukupne premije, BDP i premije per capita, BDP per capita i ukupne premije, BDP per capita i premije per capita, prosječne plate i ukupne premije i prosječne plate i premije per capita. Na Slici 14 prikazana je veoma visoka pozitivna Pearson-ova korelacija čiji se koeficijenti za ove parametre kreću od 0,89 do 0,99.

Slika 14. Pozitivna Pearson-ova korelacija

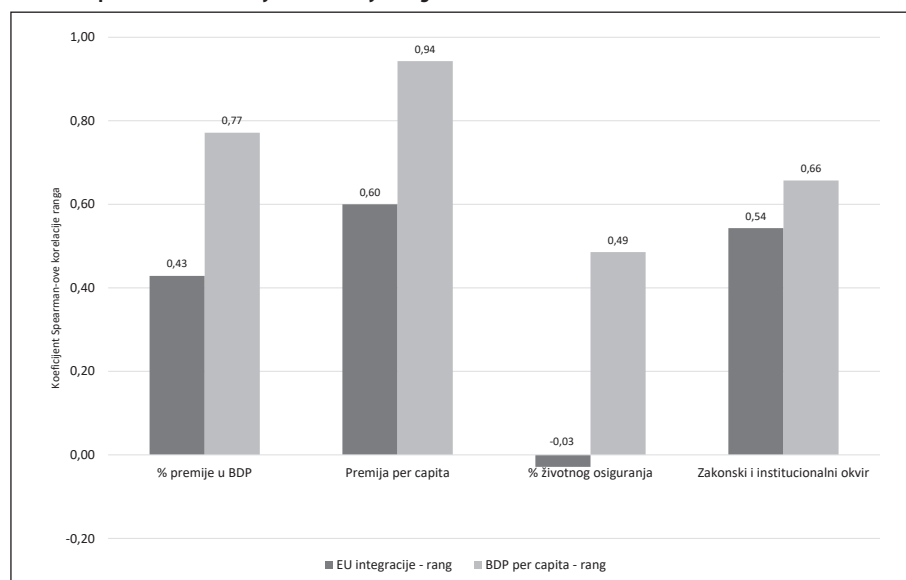
Slika 15. Negativna Pearson-ova korelacija

Na sličan način utvrđena je statistički veoma značajna negativna korelacija između stope nezaposlenosti i ukupne premije i stope nezaposlenosti i premije per capita za sve zemlje regije, koja se kretala u intervalu od -0,96 do -0,69.

Interesantno je posmatrati i odnos između stepena integrisanosti u Evropsku uniju i stepena razvoja sektora osiguranja u zemljama regije. Ako podatke o stepenu integracije u Evropsku uniju i BDP-u per capita posmatramo na ordinalnoj skali za 2023. godinu, možemo uporediti Spearman-ove koeficijente korelacije ranga među zemljama ADRIA regije prema sljedećim pokazateljima dostignutog razvoja sektora osiguranja: penetracija osiguranja, gustina osiguranja, učešće životnog osiguranja u ukupnoj premiji i zakonski i institucionalni okvir. Na Slici 16 vidi se da su koeficijenti znatno viši za rang po BDP-u per capita, nego kod ranga po stepenu integracije u Evropsku uniju, što bi značilo da je povezanost razvoja sektora osiguranja sa BDP per capita puno veća nego sa Evropskim integracijama zemalja ADRIA regije. Pored toga, interesantno je i da kod stepena integracije u Evropsku uniju, po pitanju učešća životnog osiguranja nema korelacije, što znači da učešće životnog osiguranja u zemljama ADRIA regije nema nikakve veze sa dostignutim stepenom integracije ovih zemalja u Evropsku uniju.

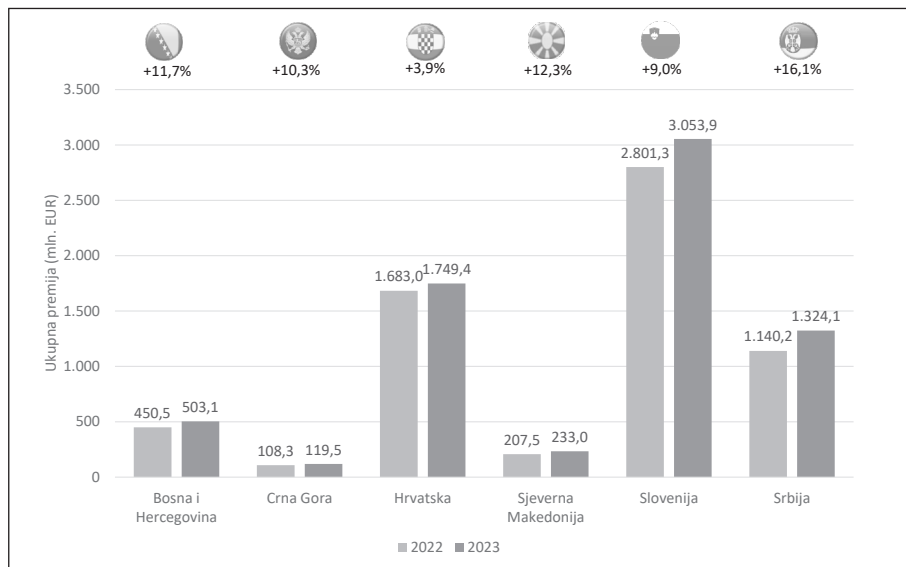
Slika 16. Spearman-ov koeficijent korelacije ranga

3. Kontinuitet rasta tržišta osiguranja u 2023. godini

Podaci o tržištu osiguranja ADRIA regije za 2023. godinu pokazuju nastavak rasta tržišta u većini segmenata poslovanja.

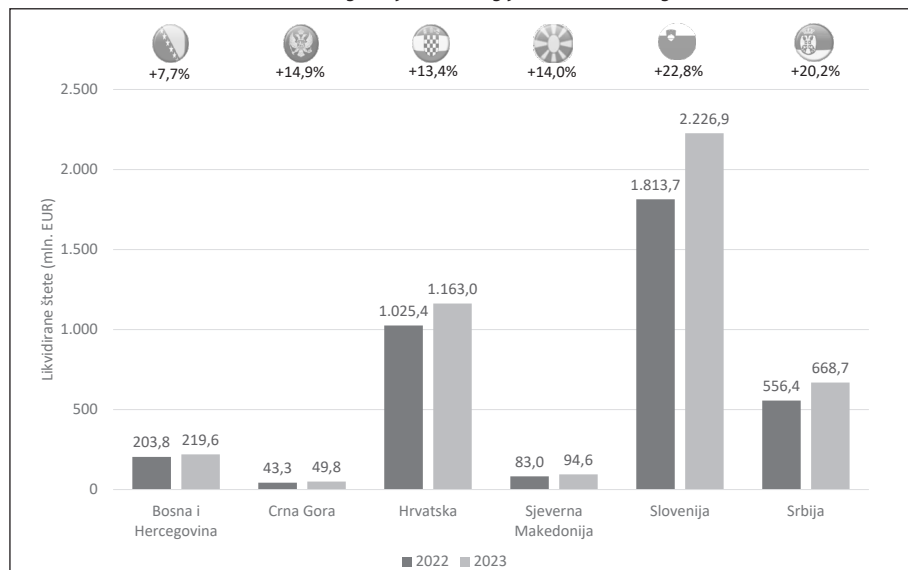
Slika 17. Ukupna premija tržišta osiguranja zemalja ADRIA regije u 2022. i 2023. godini

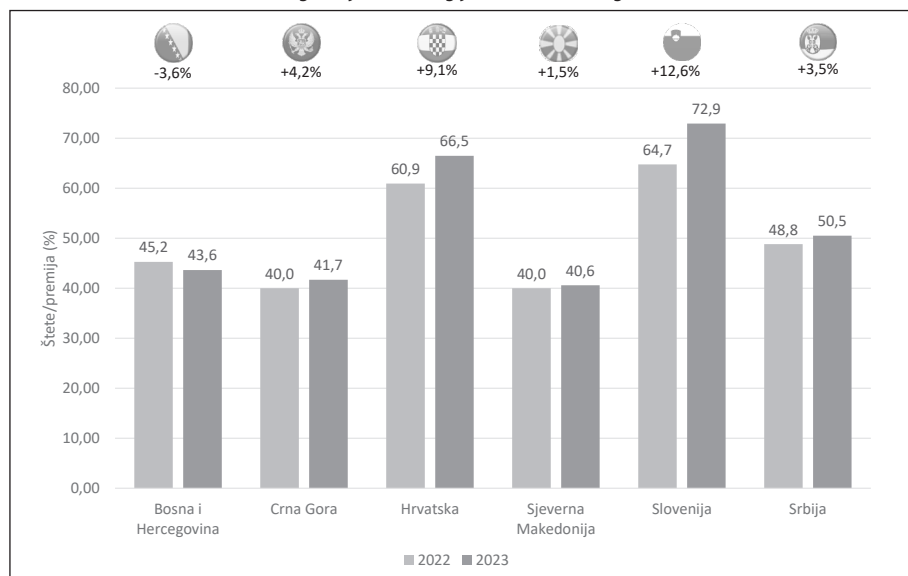
Na Slici 17. može se primijetiti da je Slovenija, sa ukupnom premijom od 3.053,9 miliona EUR što čini 43,7% ukupnog tržišta u 2023. godini, ostvarila i najveći rast u odnosu na 2022. godinu u apsolutnom iznosu od 252,6 miliona EUR (9%), dok je najveći relativni rast od 16,1% (183,9 miliona EUR) ostvaren u Srbiji. Inače, sva tržišta regije su u 2023. godini ostvarila rast.

Rast premije prati i dvostruko veći relativni rast likvidiranih šteta, koje su na nivou tržišta u 2023. godini iznosile 4.422,5 miliona EUR i porasle su za 18,7% (696,8 miliona EUR) u odnosu na 2022. godinu. Na Slici 18. vidi se da je Slovenija po pitanju likvidiranih šteta imala najveći i apsolutni i relativni rast od 22,8% (413,2 miliona EUR), dok je najmanji relativni rast šteta zabilježen u Bosni i Hercegovini (15,7 miliona EUR ili 7,7%). Slovenija pokriva 50,4% svih šteta u regiji i prešla je prag od 2 milijarde EUR likvidiranih šteta (2.226,9 miliona EUR), a Hrvatska prag od milijardu EUR (1.163,0 miliona EUR).

Slika 18. Likvidirane štete na tržištu osiguranja ADRIA regije u 2022. i 2023. godini

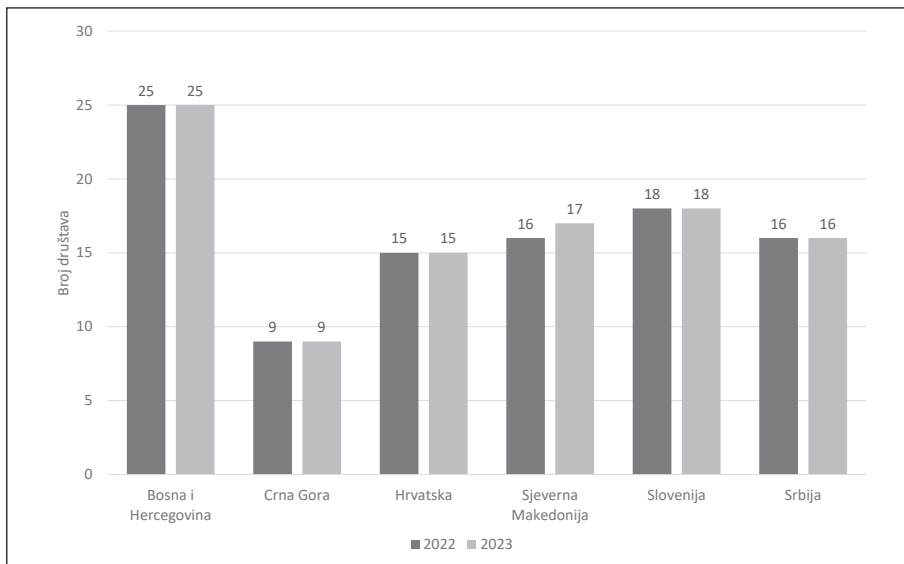
Slika 19. Kvote štete na tržištu osiguranja ADRIA regije u 2022. i 2023. godini

Rast premije i inflacija dovele su većeg rasta likvidiranih šteta, pa je kvota šteta na nivou tržišta povećana za 5% u odnosu na 2022. godinu i dostigla nivo od 63,3%. Na rast kvote šteta za tržišta najviše je uticalo povećanje iste kod Slovenije za 12,6%. Najveće kvote šteta imaju Slovenija (72,9%) i Hrvatska (66,5%), a od ostalih zemalja samo još Srbija (50,5%) ima kvotu

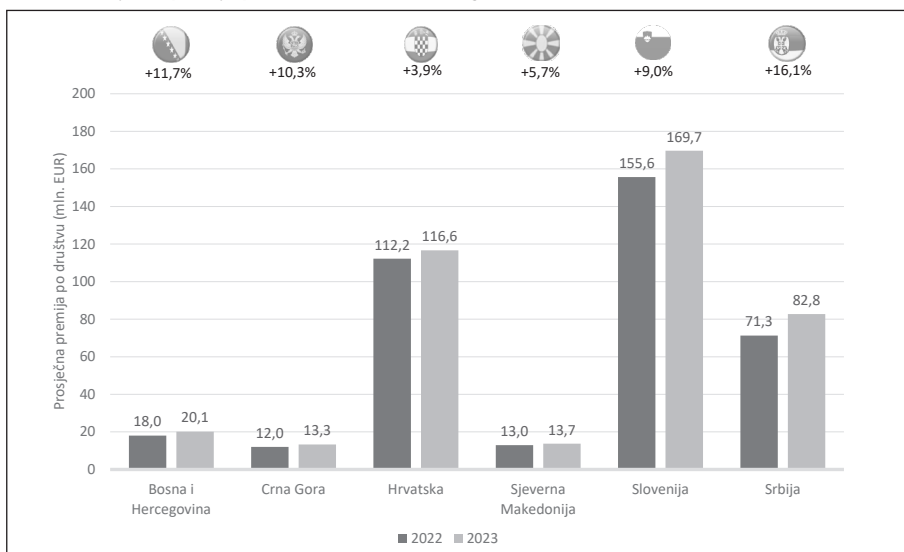
veću od 50%. Pri tome potrebno je naglasiti da kod obračuna kvote šteta nije korištena mjerodavna premija i mjerodavne štete.

Slika 20. Broj društava za osiguranje ADRIA regije u 2022. i 2023. godini

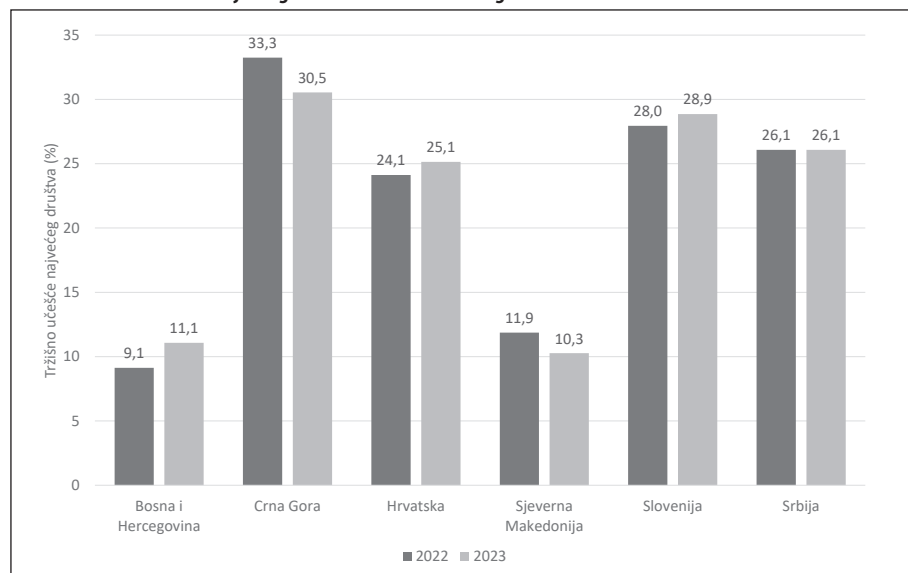
Kao što se vidi na Slici 20, broj društava za osiguranja u regiji u 2023. godini je 100 i nije se mijenjao u odnosu na 2022. godinu, izuzev u Sjevernoj Makedoniji.

Slika 21. Prosječna premija po društvu u 2022. i 2023. godini

Na tržištu ADRIA regije i dalje je broj društava koja posluju neproporcionalno veliki u odnosu na realizovanu premiju, što potvrđuje iznos prosječne premije po društvu koja za tržište iznosi 69,8 miliona EUR. Na Slici 21 vidimo da je to posebno izraženo u Crnoj Gori, Sjevernoj Makedoniji i Bosni i Hercegovini u kojima je prosječna premija po društvu u 2023. godini bila ispod 20 miliona EUR. U ove tri zemlje, koje participiraju u ukupnoj premiji ADRIA regije sa 12,3%, poslovalo je 51 društvo za osiguranje, što je više od polovine ukupnog broja društava u regiji, pa se može očekivati nastavak spajanja i akvizicija osiguravajućih društava u ovim zemljama. Pored ove tri zemlje, prosječnu premiju po društvu ispod 100 miliona EUR imala je još i Srbija (82,8 miliona EUR), koja je ostvarila i najveće relativno povećanje prosječne premije po društvu od 16,1% (11,5 miliona EUR). Slovenija je imala najveće apsolutno povećanje prosječne premije po društvu od 14 miliona EUR (9%) i dostigla nivo od 169,7 miliona EUR.

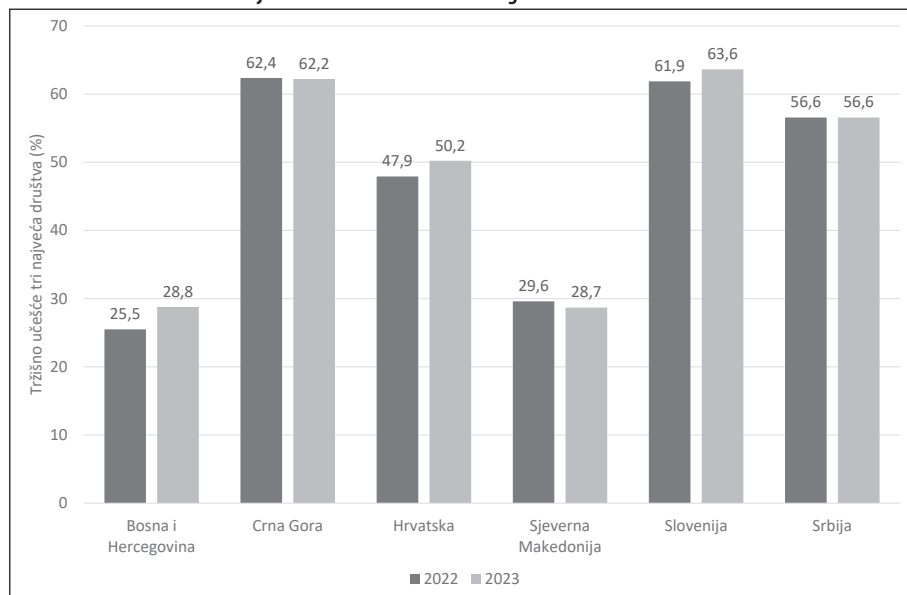
Slika 22. Tržišno učešće najvećeg društva u 2022. i 2023. godini

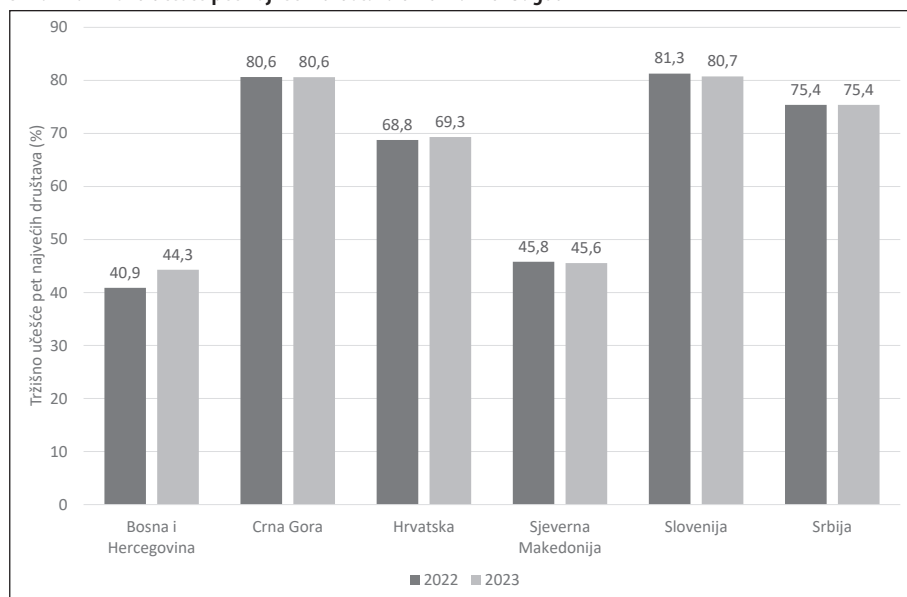
Odabrani indikatori koncentracije tržišta prikazani su na slikama 22-25. Slika 22 ilustruje da je Crna Gora i u 2023. godini nastavila da ima najveći tržišni udio najvećeg društva (30,5%), dok je najmanje učešće tržišni lider imao u Bosni i Hercegovini (11,1%). Tržišni lider je u odnosu na 2022. godinu ostvario najveće povećanje tržišnog učešća u Bosni i Hercegovini (za 1,9%), a najveće smanjenje, kao i u 2022. godini, u Crnoj Gori (za 2,7%, a u 2022. godini je smanjeno za 1,1%).⁷

⁷ Podaci o tržišnom učešću pojedinih osiguravatelja za Srbiju za 2023. godinu procijenjeni su na osnovu podataka za 2022. godinu koje je objavila Narodna banka Srbije.

Slika 23. Tržišno učešće tri najveća društva u 2022. i 2023. godini

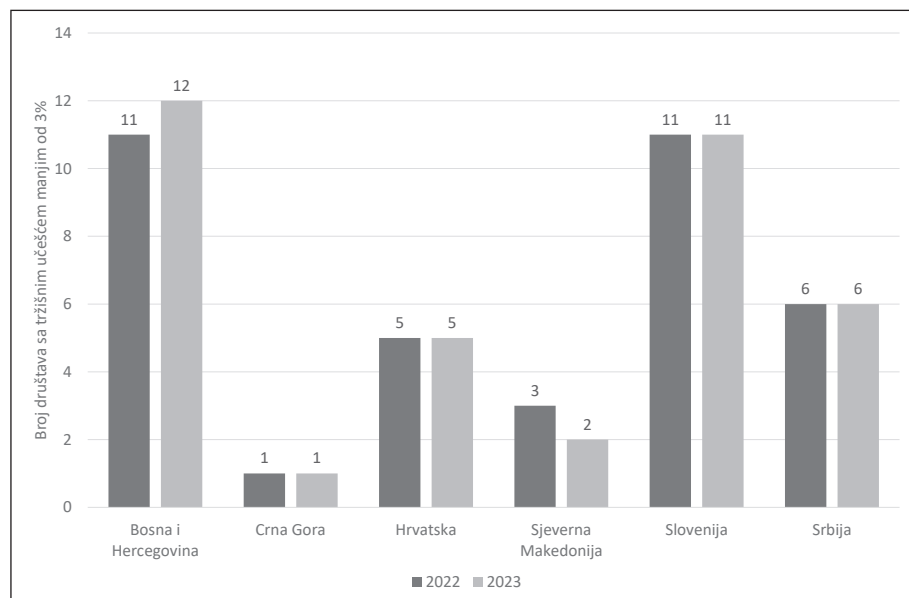
Slika 24. Tržišno učešće pet najvećih društava u 2022. i 2023. godini

Nadalje, slike 23 i 24 odnose se na tržišne udjele tri i pet najvećih društava, respektivno. Tri najveća društva pokrivaju 55,2% ukupnog tržišta, a pet najvećih društava pokriva 73,1% ukupnog tržišta. Najveće učešće tri najviše rangirana društva po ostvorenoj premiji u 2023. godini je u Sloveniji (63,6%)

i Crnoj Gori (62,2%), dok je najmanje učešće u Sjevernoj Makedoniji (28,7%) i Bosni i Hercegovini (28,8%). Slično tome, najveće učešće pet najviše rangiranih društava po ostvarenoj premiji u 2023. godini je u Sloveniji (80,7%) i Crnoj Gori (80,6%), dok je najmanje učešće u Bosni i Hercegovini (44,3%) i Sjevernoj Makedoniji (45,6%).

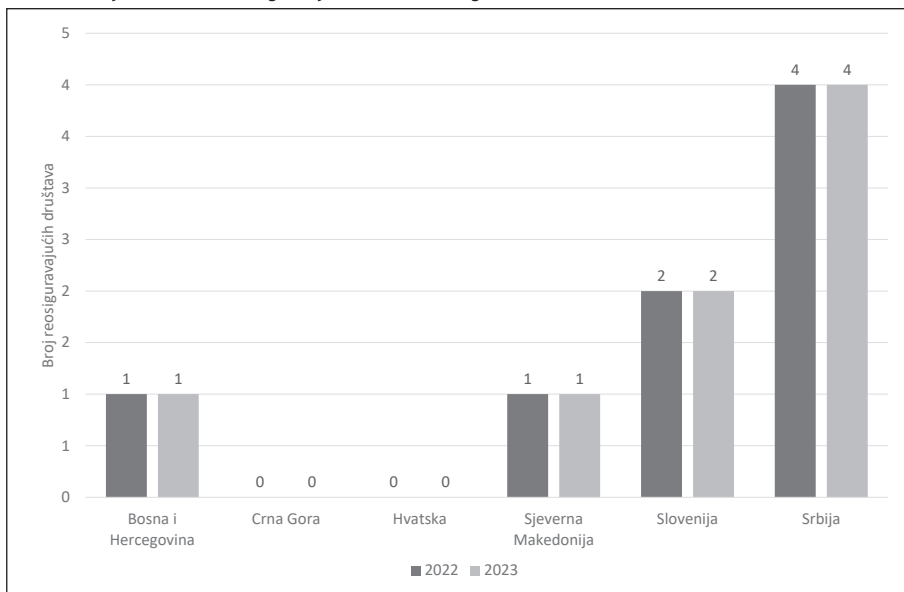
Slika 25. Broj društava sa tržišnim učešćem manjim od 3% u 2022. i 2023. godini

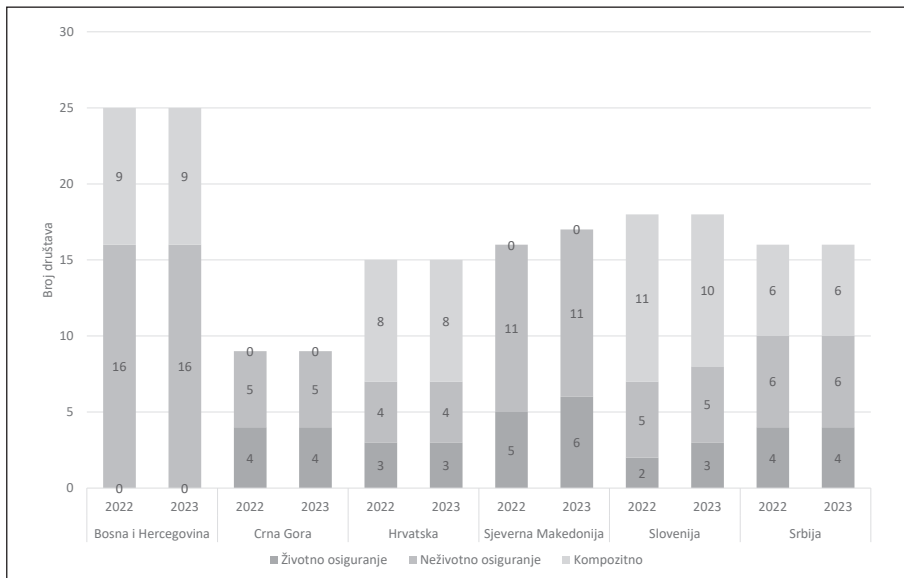
Učešće malih društava na tržištima može se aproksimirati brojem društava sa tržišnim učešćem manjim od 3%, kao što je prikazano na Slici 25. Ukupan broj društava sa tržišnim učešćem manjim od 3% u posmatranim zemljama bio je 37, kao i u 2022. godini. Najveći broj ovih društava imale su Bosna i Hercegovina (12) i Slovenija (11), a najmanji Crna Gora (samo jedno društvo). Broj ovih društava u odnosu na 2022. godinu promijenjen je u Sjevernoj Makedoniji (smanjen za jedan) i u Bosni i Hercegovini (povećan za jedan), dok u ostalim zemljama nije bilo promjena.

Slika 26 pokazuje da je u ADRIA regiji u posljednje dvije godine bilo aktivno 8 društava za reosiguranje, od čega četiri u Srbiji, dva u Sloveniji i po jedno u Bosni i Hercegovini i Sjevernoj Makedoniji.

Slika 26. Broj društava za reosiguranje u 2022. i 2023. godini

Slika 27. Broj životnih, neživotnih i kompozitnih osiguravatelja u 2022. i 2023. godini

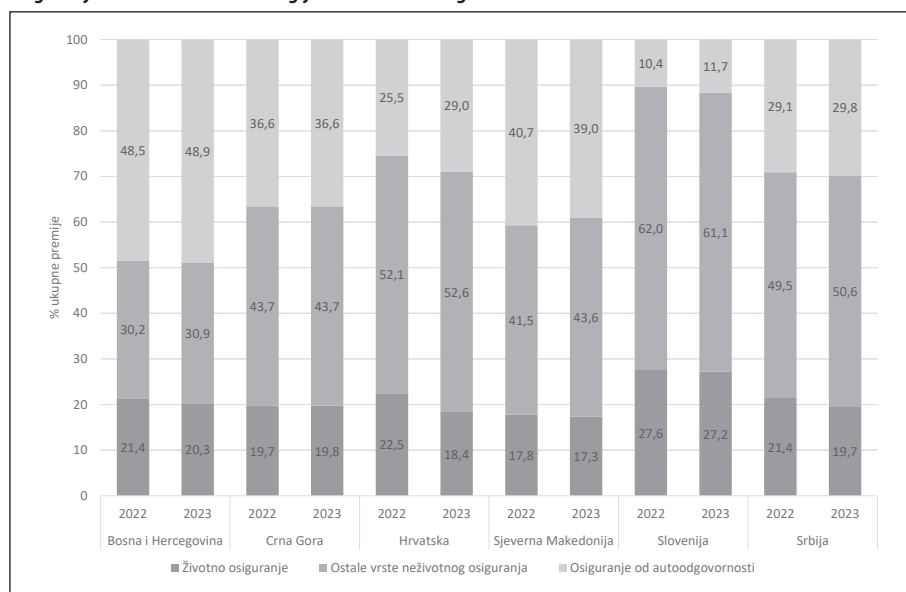
Slika 27 predstavlja strukturu osiguravatelja prema vrsti osiguranja na koju su se fokusirali i ona se nije značajno mijenjala u odnosu na 2022. godinu. Može se prepoznati dominacija neživotnih osiguravatelja (47) nad životnim

(20) i kompozitnim osiguravateljima (33). Najviše kompozitnih osiguravatelja bilo je u Sloveniji (10), Bosni i Hercegovini (9) i Hrvatskoj (8). Osnivanje novih kompozitnih osiguravatelja po važećoj regulativi uglavnom više nije moguće, odnosno životno i neživotno osiguranje mora biti odvojeno.

4. Struktura premije i vlasnička struktura u 2023. godini

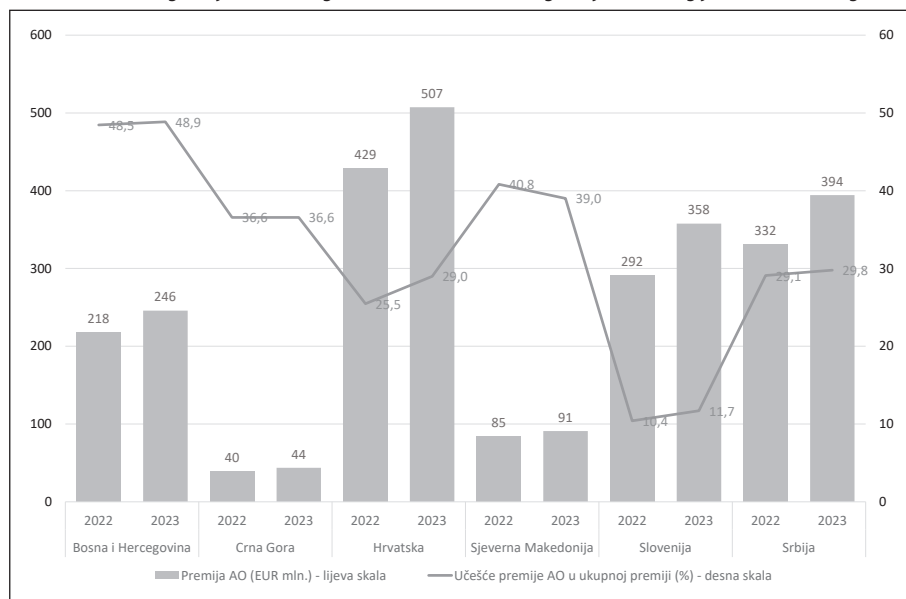
Struktura premije osiguranja nije značajno promijenjena u odnosu na 2022. godinu u pogledu učešća životnog osiguranja, osiguranja od autoodgovornosti i drugih vrsta neživotnog osiguranja. Učešće životnog osiguranja u ukupnoj premiji regije smanjeno je sa 24,2% na 22,6%, dok je povećano učešće premije osiguranja od autoodgovornosti sa 21,8% na 23,5%, a ostala neživotna su ostala na 53,9%. Kao što se može vidjeti na Slici 28, najveće učešće osiguranja od autoodgovornosti zabilježeno je u Bosni i Hercegovini (48,9%), Sjevernoj Makedoniji (39,0%) i Crnoj Gori (36,6%), dok je učešće osiguranja od autoodgovornosti u ukupnoj premiji u ostalim zemljama regije bilo manje od 30%.⁸

Slika 28. Učešće životnog osiguranja, osiguranja od autoodgovornosti i drugih vrsta neživotnog osiguranja na tržištima ADRIA regije u 2022. i 2023. godini

⁸ Podaci o strukturi premije i vlasničkoj strukturi za Srbiju za 2023. godinu procijenjeni su na osnovu podataka za 2022. godinu.

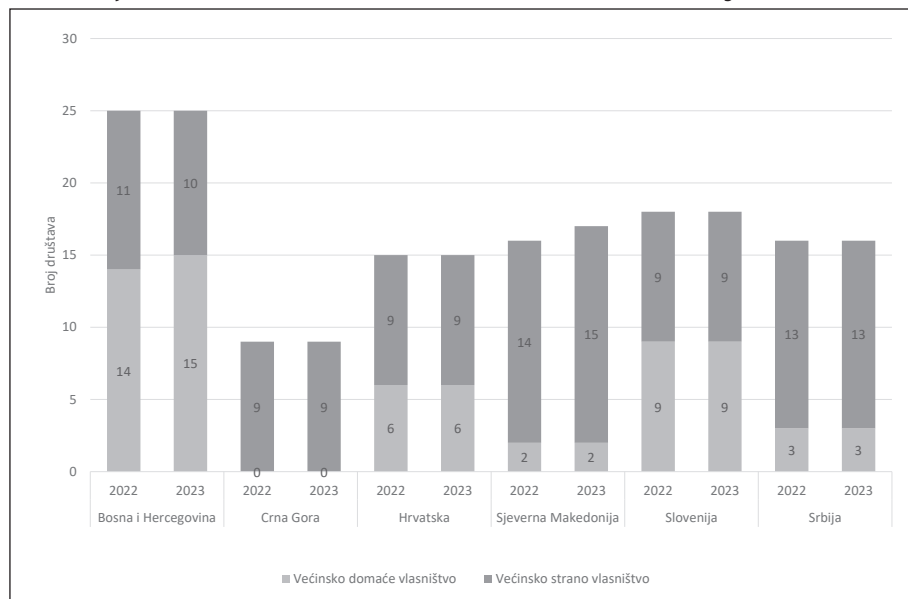
Slika 29. Učešće osiguranja od autoodgovornosti na tržištima osiguranja ADRIA regije u 2022. i 2023. godini

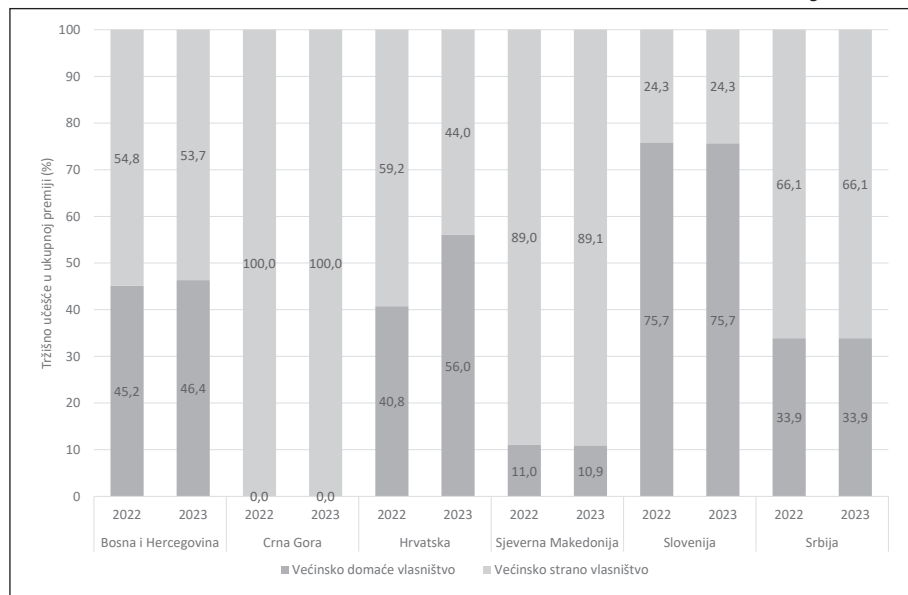
Ukupna premija od autoodgovornosti za cijelo tržište u 2023. godini je 1.639,6 miliona EUR, odnosno 23,5% i povećana je za 244,8 miliona EUR (17,6%). Na Slici 29 vidimo da je najmanje učešće osiguranja od autoodgovornosti zabilježeno u Sloveniji (11,7%), u kojoj je ukupna premija ove vrste osiguranja u 2023. godini iznosila 357,6 miliona EUR. Najveći iznos premije od autoodgovornosti u 2023. godini imala je Hrvatska sa 507,3 miliona EUR i Srbija sa 394,3 miliona EUR.

Slika 30 pokazuje da je 65 od 100 društava sa većinskim stranim vlasništvom. Dominacija ovih društava je posebno izražena u Crnoj Gori gdje je svih 9 društava sa većinskim stranim vlasništvom, zatim u Sjevernoj Makedoniji sa 15 od 17 i Srbiji sa 13 od 16 društava. Jedino je u Bosni i Hercegovini veći broj društava sa domaćim vlasništvom, odnosno 15 od 25, dok je u Sloveniji u 2023. godini bilo po 9 društava u obje kategorije. Međutim, kada je riječ o društvima sa većinskim stranim vlasništvom, imamo mnogo primjera da osiguravatelji iz jedne zemlje regije, poput Slovenije i Hrvatske, posluju na tržištima drugih zemalja regije, poput Bosne i Hercegovine, Crne Gore, itd.

Slika 30. Broj društava sa većinskim domaćim i stranim vlasništvom u 2022. i 2023. godini

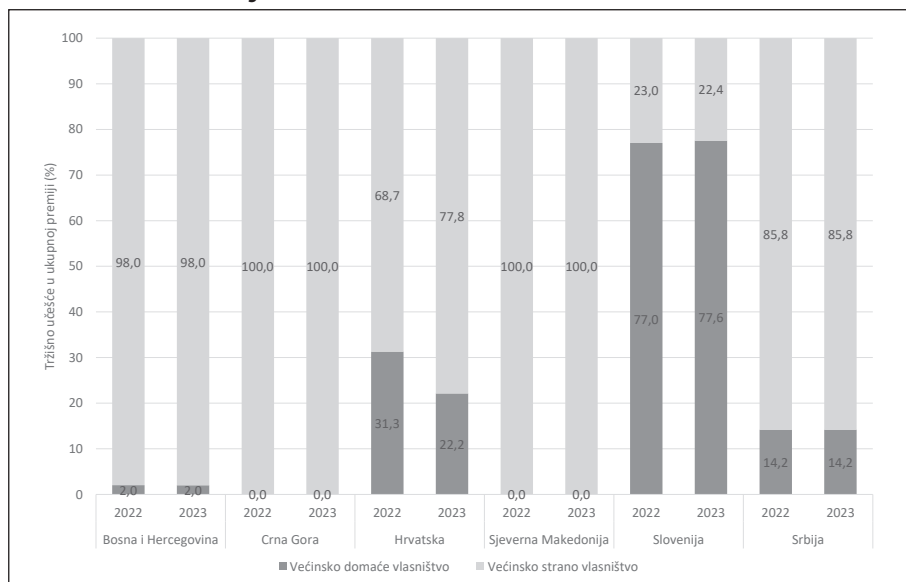
Slika 31. Tržišno učešće društava sa većinskim domaćim i stranim vlasništvom u 2022. i 2023. godini

Ako posmatramo tržišno učešće prema strukturi vlasništva, učešće osiguravatelja sa većinskim stranim vlasništvom u ukupnoj premiji osiguranja za 2023. godinu je 42,7% i smanjeno je sa 46,5%. To je posljedica većeg učešća

osiguravatelja sa većinskim domaćim vlasništvom u Sloveniji (75,7%). Nakon Crne Gore, u kojoj pokrivaju cijelo tržište, najveće učešće osiguravatelja u većinskom stranom vlasništvu u 2023. godini prisutno je u Sjevernoj Makedoniji (89,1%).

Slika 32. Tržišno učešće u premiji životnog osiguranja društava sa većinskim domaćim i stranim vlasništvom u 2022. i 2023. godini

Po pitanju životnog osiguranja, na tržištima osiguranja ADRIA regije dominiraju osiguravatelji koji dolaze iz Evropske unije. Naime, Slika 32 pokazuje da društva u većinskom stranom vlasništvu pokrivaju cijelo tržište životnog osiguranja u Crnoj Gori i Makedoniji te 98,0% tržišta životnog osiguranja u Bosni i Hercegovini. U ukupnoj premiji životnog osiguranja regije učestvuju sa 57,7%, što je posljedice njihovog relativno malog učešća u Sloveniji (22,4%) koja ujedno ima i najveće tržište životnog osiguranja od 830,6 miliona EUR, što je više od polovine (52,6%) od 1.578,4 miliona EUR premije osiguranja života za cijelu regiju.

5. Zaključak

Tržište osiguranja ADRIA regije u 2023. godini ostvarilo je značajan rast u većini segmenata. Iako se može uočiti mnoštvo sličnosti, ali i značajne razlike između pojedinih tržišta, ključna odrednica tržišta cijele regije je njegovo značajno zaostajanje za razvijenim tržištima zemalja Zapadne Evrope (članice IE) i blagi zaostatak za zemljama CEE. Uticaj inflacije najviše se osjeća po pitanju rasta šteta koji je u 2023. godini značajniji od rasta premije, posebno

u segmentu osiguranja od autoodgovornosti. S druge strane, postoji veliki potencijal za rast tržišta, posebno u segmentu životnih osiguranja i dijela neživotnih osiguranja.

Podaci o trendovima na tržištu pokazuju da postoji izražena korelacija između kretanja makrekonomskih parametara i pokazatelja razvoja sektora osiguranja. U tom smislu, očigledno je da će sektor osiguranja i u narednom periodu pratiti ekonomski rast regije. U pojedinim segmentima tržišta prisutna je i korelacija razvoja tržišta osiguranja sa procesom evropskih integracija regije. To se najbolje može da vidi po promjenama u regulatornom okviru koje su u većini zemalja usporene i prate usporeni proces evropskih integracija. Zemlje koje nisu članice Evropske unije kasne sa implementacijom Solventnosti II, liberalizacijom tržišta osiguranja od autoodgovornosti, kao i implementacijom MSFI 17.

Efikasnost stranih osiguravatelja smanjena je nedostatkom kulture osiguranja i dominantnim interesovanjem osiguranika za auto osiguranje, posebno za obavezno osiguranje od autoodgovornosti. S druge strane, nizak nivo potencijala domaćih društava u poslovima životnog osiguranja primorao ih je da se fokusiraju na poslove neživotnog osiguranja. Zato su sva društva svoje aktivnosti usmjerila na digitalizaciju i prilagođavanje organizacijske strukture poslovanja promjenama u ponašanju kupaca i novim zahtjevima vezanim za online komunikaciju, a sve u svrhu racionalizacije poslovanja i smanjenja operativnih troškova.

Jaz osiguranja, koji je puno više izražen nego na razvijenim tržištima Evrope, zahtijeva puno veći angažman društava na razvijanju kulture osiguranja. Novi izazovi vezani za cyber rizike ili rizike od prirodnih katastrofa zahtijevaju konkretne ponude od strane sektora osiguranja. Umjesto fokusa na povećanje tržišnog učešća, koji prati nelojalna konkurencije, društva treba više pažnje da usmjere na proširenje ponude. Prisutna bankocentričnost u regiji društvima treba da bude motiv za većim povezivanjem sa bankama, posebno po pitanju razvijanja novih modela za distribuciju usluga.

Literatura

1. Agencija za nadzor osiguranja Crne Gore, <https://www.ano.me>, pristupljeno: 18. 4. 2024.
2. Agencija za nadzor osiguranja Republike Sjeverne Makedonije, <https://aso.mk/en>, pristupljeno 15. 4. 2024.
3. Agencija za osiguranje u Bosni i Hercegovini, <http://www.azobih.gov.ba>, pristupljeno: 5. 4. 2024.
4. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, <https://bhas.gov.ba>, pristupljeno: 5. 4. 2024.
5. Bank of Slovenia, <https://www.bsi.si>, pristupljeno: 25. 4. 2024.
6. Centralna banka Bosne i Hercegovine, <https://www.cbbh.ba>, pristupljeno: 5. 4. 2024.
7. Centralna banka Crne Gore, <https://www.cbcg.me>, pristupljeno: 18. 4. 2024.
8. Državni zavod za statistiku Republike Sjeverne Makedonije, <https://www.stat.gov.mk>, pristupljeno: 15. 4. 2024.
9. Državni zavod za statistiku, <https://dzs.gov.hr>, pristupljeno: 29. 4. 2024.
10. Eurostat database, <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, pristupljeno: 9. 4. 2024.
11. Hrvatska agencija za nadzor finansijskih usluga, <https://www.hanfa.hr>, pristupljeno 11. 5. 2024.
12. Hrvatska narodna banka, <https://www.hnb.hr>, pristupljeno: 29. 4. 2024.
13. Hrvatski ured za osiguranje, <https://huo.hr>, pristupljeno: 29. 4. 2024.
14. Insurance Europe, 2021., European insurance key facts, 2020 data
15. Irwin-Hunt, A., 2019., *Western Balkan registers record greenfield FDI*, FDI Intelligence, Preuzeto sa: <https://www.fdiintelligence.com/article/75263>, pristupljeno: 3. 5. 2024.
16. Narodna banka Republike Sjeverne Makedonije, <https://www.nbrm.mk>, pristupljeno: 15. 4. 2024.
17. Narodna banka Republike Sjeverne Makedonije, <https://www.nbrm.mk>, pristupljeno: 15. 4. 2024.
18. Narodna banka Srbije, <https://www.nbs.rs>, pristupljeno: 13. 5. 2024.
19. Privredna komora Srbije, 2024., Udruženje finansijskih institucija, Kvartalni bilten za IV kvartal 2023. godine.
20. Republički zavod za statistiku, <https://www.stat.gov.rs>, pristupljeno: 16. 4. 2024.
21. Slovenian Insurance Association, <https://www.zav-zdruzenje.si>, pristupljeno: 25. 4. 2024.
22. Statistical Office of Republic of Slovenia, <https://www.stat.si>, pristupljeno: 25. 4. 2024.
23. Uprava za statistiku, <https://www.monstat.org/cg>, pristupljeno: 18. 4. 2024.
24. XPRIMM Insurance Publications, 2023, Insurance report, Full Year 2022.